

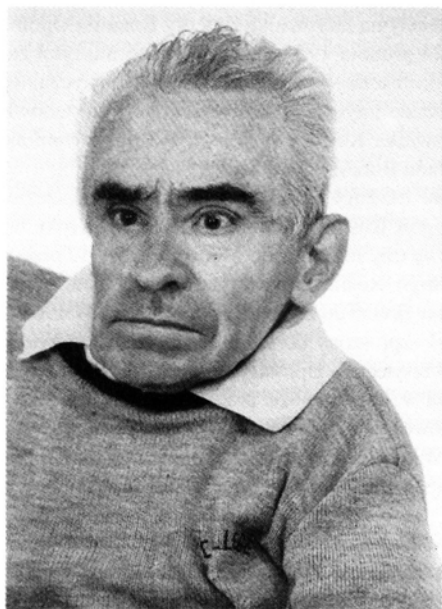
Niestety, Jego kariera naukowa została przerwana przez niespodziewaną, przedwczesną śmierć, która pozostawiła w żalu Jego współpracowników i studentów oraz w bólu Jego rodzinę.

Eligiusz CZOSNOWSKI

ROCZNICE JUBILEUSZE ANNIVERSARIES, JUBILEES

70-LECIE URODZIN PROF. DR HAB.
KAZIMIERZA KARCZMARZA

70th anniversary of Professor Kazimierz
Karczmars's birth

W ubiegłym roku minęło 70 lat od urodzin wybitnego botanika – briologa, prof. Kazimierza Karczmarsa. Urodził się 7 maja 1933 r. w Woli Sernickiej na Lubelszczyźnie. Babka ze strony matki pochodziła z długowiecznej, zasobnej rodziny Serwinów, która wydała cztery pokolenia wybitnych lekarzy, a wuj Hieronim w 1920 r. uczestniczył w działaniach armii gen. E. Rydza-Śmigłego w Kijowie i pod Gołębiem nad Wieprzem. K. Karczmars szkołę podstawową ukończył w rodzinnej miejscowości, a Liceum Ogólnokształcące w Lubartowie. W latach 1952–1957 studiował na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi Uniwers-

ytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, uzyskując stopień magistra w zakresie botaniki. Mchy poznał jako student pod kierunkiem prof. Bronisława Szafrana w Instytucie Botaniki Polskiej Akademii Nauk w Krakowie. Już na ostatnim roku studiów podjął pracę w charakterze asystenta w Zakładzie Systematyki i Geografii Roślin UMCS, którym kierował wówczas prof. Józef Motyka. W 1962 r. otrzymał stopień doktora na podstawie pracy pt. „Mchy Pojezierza Łęczyńsko-Włodawskiego”, której recenzentami byli: prof. Bronisław Szafran i prof. Irena Rejment-Grochowska. Habilitował się w 1972 r. na podstawie rozprawy pt. „A monograph of the genus *Calliergon* (Sull.) Kind.” W latach 1961–1963 był starszym asystentem, od 1963 r. do 1972 r. – adiunktem, w latach 1972–1978 – docentem, następnie od 1978 r. do 1991 r. był profesorem nadzwyczajnym, a od 1991 r. jest profesorem zwyczajnym. Po odejściu prof. Dominika Fijałkowskiego na emeryturę w 1992 r. objął kierownictwo Zakładu Systematyki Roślin UMCS i piastował tę funkcję przez 11 lat. Jednocześnie sprawował funkcję kuratora Zielnika roślin zarodnikowych i nasiennych. W tym czasie wydawał trzy serie eksykatów: Charophyceae Poloniae Exs., Reg. Lublinensis, Fasc. I-II, Hepaticae Exs. Palatinatus Lublinensis, Fasc. I-II i Musci Exs. Palatinatus Lublinensis, Fasc. I-V.

Prof. K. Karczmars specjalizował się w zakresie briologii, ale interesował się również ramienicami, roślinami naczyniowymi, historią botaniki, ewolucjonizmem i paleobotaniką (karbon i górna kreda, plejstocen). Badania terenowe oraz zielnikowe prowadził przede wszystkim na Lubelszczyźnie i wielu innych regionach Polski, a także za granicą. W latach 1972–1990 kierował długoletnimi badaniami nad wpływem Tarnobrzskiego Kombinatu Siarkowego na sąsiednie lasy. Brał udział w pracach wielu komitetów redakcyjnych o charakterze ogólnokrajowym, m. in. przy opracowaniu przez Instytut Botaniki PAN *Atlasu rozmieszczenia roślin zarodnikowych Polski* (Seria Mchy – Musci). W ramach międzynarodowych działań na rzecz ochrony przyrody i środowiska opracował zagadnienie przemian flory mszaków Polski od najstarszego plejstocenu do współczesności oraz zanikania reliktowych mchów torfowiskowych. Wspólnie z prof. Janem Bystrkiem zajmował się bioindykacyjnymi właściwościami flory epifitów Wyżyny Lubelskiej i Roztocza.

Efektem pracy dydaktycznej prof. Karczmarsa było wypromowanie 3 doktorów, 101 magistrów i 3 licencjuszy. Kierował też 8 stażystami w zakresie briologii, paleobotaniki i fikologii (Charophyta) z ośrodków krajowych i zagranicznych. Prowadził wy-

kłady z mechanizmów ewolucji, paleobotaniki, systematyki roślin niższych, z podstaw taksonomii roślin i teorii systemów; nadto seminaria, pracownice oraz zajęcia terenowe. Na kierunku pedagogicznym Wydz. Humanistycznego Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej prowadził także wykłady z biologii ogólnej.

Od 1958 r. jest członkiem Polskiego Towarzystwa Botanicznego, a w jego ramach – Sekcji Briologicznej, oraz kilku innych towarzystw krajowych i zagranicznych. Był członkiem Komitetu Redakcyjnego *Acta Palaeobotanica* i *Bibliografii Botanicznych PAN*.

Prof. K. Karczmarsz jest autorem 211 publikacji oraz rozdziałów w 16 książkach w językach: polskim, ukraińskim i angielskim. Do najważniejszych osiągnięć naukowych Profesora należą: odkrycie i opisanie 3 nowych dla nauki gatunków mchów z rodzaju *Calliergon* oraz ponad 20 taksonów niższej rangi, opisanie wspólnie z S. J. Popielem trzech nowych gatunków roślin drzewiastych z górnej kredy Środkowego Rostocza i Wyżyny Lubelskiej, opracowania dotyczące mszaków Mongolii, Kaszmiru, Jammu i Nepalu oraz obszerne prace o brioflorze Spitzbergenu (z prof. Florianem Świąsem). Opublikował światową monografię rodzaju *Calliergon*, nadto szczegółowe prace nad florą mszaków i ramieniem Lubelszczyzny, brioflorą Podlasia, północno-wschodniej Polski, Kotliny Sandomierskiej, Wyżyny Małopolskiej, Beskidu Niskiego, Pogórza Przemyskiego i Pienin. Kilka prac z wcześniejszego okresu opublikował z dr M. Kucem. Wspólnie z A. W. Sokołowskim ogłosił cenne opracowania torfowisk z uwzględnieniem ich unikalnej brioflory, dotyczące obszarów Suwalszczyzny, Pojezierza Augustowskiego, Niziny Kurpiowskiej i Pojezierza Łęczyńsko-Włodawskiego. Wraz z innymi autorami opisał 3 nowe zbiorowiska mszaków naziemnych, ścian lessowych i głazów narzutowych. Opracował taksonomię mchów rozmnożkowych z rodzaju *Bryum* i *Pohlia* w Polsce (ten drugi rodzaj z prof. Janem Żarnowcem). Dzięki niemu powstały syntetyczne opracowania brioflory kilku Parków Narodowych – Białowieskiego, Pienińskiego, Wigierskiego i Rostoczańskiego.

Profesor wychował wiele pokoleń magistrantów darzącym go dużym uznaniem, a pracujących obecnie w wielu uczelniach krajowych i za granicą. Jego uczniami są: dr Mirosława Bloch, dr Halina Mamczarz (zm. 1978 r.), prof. dr hab. Jan Żarnowiec. Odbываяc liczne, długie staże zagraniczne i żmudne podróże naukowe – w tym trzykrotnie do Azji Środkowej, skąd przywoził stale zbiory – poznał i zaprzyjaźnił się z wieloma wybitnymi botanikami urodzonymi jeszcze w XIX stuleciu. Zachowuje o

nich zawsze najlepsze wspomnienia i głęboką wdzięczność, powodowaną ich wielką wiedzą, kulturą i okazywaną dobrocią.

W codziennym życiu wyróżniała Profesora zawsze skromność, uczciwość, obowiązkowość i uczynność względem najmłodszych i studentów. Zawsze unikał otwartych konfliktów i złośliwości. Swoich pracowników i kolegów traktował bardzo łagodnie i wyrozumiale.

Za wyróżniającą działalność naukową, dydaktyczną, społeczną i popularyzatorską otrzymał Złoty Krzyż Zasługi, Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, Medal Komisji Edukacji Narodowej oraz medale zasłużonego dla województw lubelskiego i tarnobrzskiego.

Z okazji 70. urodzin prof. Kazimierza Karczmarsza, autorzy opublikowanego w 2003 r. wybitnego dzieła *Census Catalogue of Polish Mosses*, a zarazem przyjaciele Profesora, zadedykowali je Jubilatowi.

Dominik FIJAŁKOWSKI

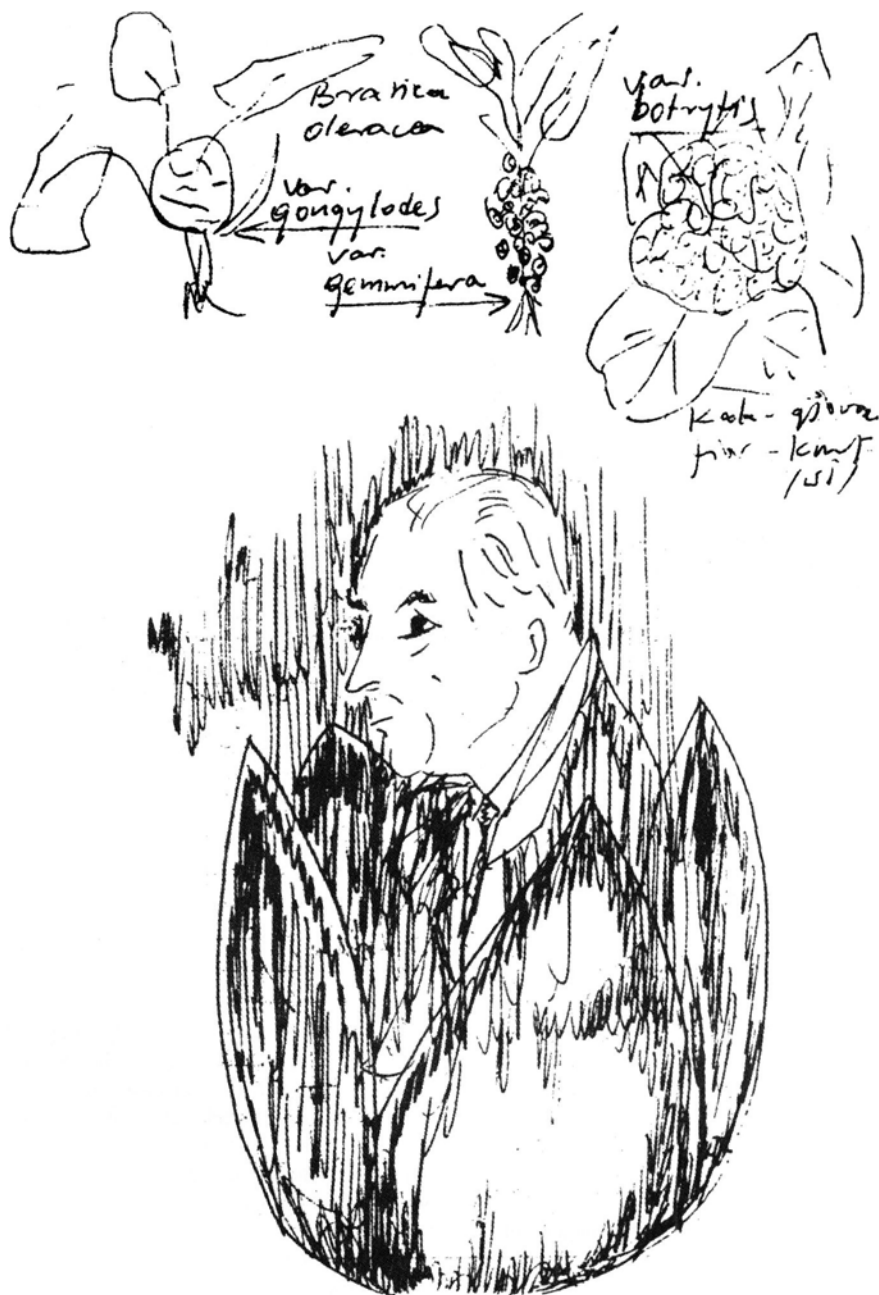
DWUDZIESTOLECIE ŚMIERCI PROFESORA JAKUBA MOWSZOWICZA TWÓRCY ŁÓDZKIEJ SZKOŁY GEOBOTANICZNEJ

20th anniversary of death of Professor Jakub Mowszowicz – a founder of Łódź geobotanical school

Dnia 5 grudnia 1901 r. w Wilnie urodził się Jakub Mowszowicz – późniejszy wybitny botanik, znawca flory Litwy i Polski, dziekan Wydziału Biologii i Nauk o Ziemi Uniwersytetu Łódzkiego, twórca łódzkiej szkoły geobotanicznej, prekursor badań flory i roślinności służących praktycznej, konserwatorskiej ochronie przyrody.

Na Uniwersytecie Stefana Batorego (USB) w Wilnie, jako student i młody naukowiec Jakub Mowszowicz uczył się i pracował w aurze ukształtowanej w XVIII i XIX wieku przez słynnych przyrodników: Jana i Jędrzeja Śniadeckich, Jeana E. Giliberta, Stanisława i Józefa Jundziłłów, Jana F. Wolfganga i wielu innych profesorów tworzących *Alma Mater Vilnensis*.

Na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym USB Jakub Mowszowicz studiował botanikę u profesorów: Piotra Wiśniewskiego i Józefa Trzebińskiego. Jako student został przyjęty do Zakładu Botaniki Ogólnej, w którym pod kierunkiem prof. Wiśniewskiego rozpoczął swój pierwszy etap pracy naukowej, zwieńczony magisterium za pracę pt. „Trawy i turzycowate Wileńszczyzny ze szczególnym uwzględnieniem okolic Wilna i Trok”. Oryginalna praca doktor-

Ryc. 1. Profesor Jakub Mowszowicz, 1967 r. (rys. J. K. Kurowski).

Fig. 1. Professor Jakub Mowszowicz, 1967 (drawn by J. K. Kurowski).

ska Jakuba Mowszowicza pt. „Flora i zespoły roślinne Gór Ponarskich i ich najbliższych okolic”, przedstawio-

na w 1936 r. należy do pionierskich dzieł w dziedzinie fitosocjologii. Studia fitosocjologiczne rozwijał

na stażu u profesora Josiasa Braun-Blanqueta w Montpellier, dokąd przybył latem 1946 r., już z Łodzi.

Po tragicznych dla Niego latach wojny, latem 1945 r. przybył do Łodzi, gdzie włączył się w nurt prac organizacyjnych w Uniwersytecie Łódzkim. Wiosną 1946 r. docent J. Mowszowicz został kierownikiem Zakładu Systematyki i Geografii Roślin, a od 1952 r. – Katedry Systematyki i Geografii Roślin, którą kierował nieprzerwanie do 1 października 1972 r. W 1951 r. Minister Szkół Wyższych i Nauki powierzył profesorowi Mowszowiczowi zorganizowanie i uruchomienie Wydziału Biologii i Nauk o Ziemi Uniwersytetu Łódzkiego. Zadanie to wypełnił on znakomicie: był m.in. prodziekanem, a następnie, przez dwie kadencje – dziekanem tego wydziału.

Na Ziemi Łódzkiej – która po Wileńszczyźnie, stała się Jego drugą małą ojczyzną – rozpoczął na szeroką skalę badania florystyczne i fitosocjologiczne. Prowadził je i rozwijał ze staraniem dobieganym zespołem. Owocem tych prac były m.in. dzieła: *Conspectus Florae Lodziensis* (1960), *Conspectus Florae Poloniae Medianae* (1978) oraz tworzone już z uczniami – cenne studia geobotaniczne rezerwatów przyrody: Dębowca, Żądłowic, Trębaczewa i Niebieskich Źródeł. Był też redaktorem i autorem znakomitego przewodnika *Parki Łodzi* (1962). Profesor Mowszowicz, jako wytrwały znawca flory polskiej, najwięcej inwencji twórczej wykażał w opracowaniu licznych przewodników do oznaczania: pospolitych roślin naczyniowych, roślin wodnych, krajowych roślin leczniczych, roślin trujących, użytkowych, drzew i krzewów oraz innych.

Jego wykłady, w których miałem szczęście uczestniczyć, były prowadzone dynamicznie, z dużym zaangażowaniem uczuciowym i pozostawały w pamięci słuchaczy. Ponieważ był obdarzony przez naturę nieprzerwaną spostrzegawczością i pamięcią, nie korzystał z notatek. Znane też były przypadki, gdy Profesor nie tylko pamiętał, gdzie student siedział na wykładzie, ale też potrafił określić wykłady, które ów opuścił. Nigdy jednak nie wykorzystywał tych okoliczności dla wykazania swojej przewagi nad studentem. Nie szczędził czasu ani studentom, ani pracownikom; troszczył się o ich rozwój naukowy, interesował się sytuacją materialną, często dyskretnie pomagał. Będąc od wojny człowiekiem samotnym traktował współpracowników i uczniów niemalże jak członków rodziny. Znajdował czas, aby ze swoimi magistrantami wybrać się do teatru. Swoją miłość do przyrody ojczyznej pragnął zaszczyć nam wszystkim i w licznych przypadkach udało się to naszemu Profesorowi. Zalecał, aby w zeszytach z wykładami

tekst umieszczać po stronie prawej, jako łatwiejszej w percepcji, natomiast rysunki, schematy itp. – po stronie lewej. Załączona rycina, przeniesiona tu z zeszytu z notatkami z Jego wykładów sprzed lat, pochodzi oczywiście ze strony parzystej, na której ówczesny student, autor niniejszego wspomnienia, próbował przedstawić wizerunek Profesora (Ryc. 1).

Pośród licznych zasług i osiągnięć Profesora Mowszowicza należy wymienić bardzo sumienne spełnianie obowiązków przewodniczącego Wojewódzkiej Komisji Ochrony Przyrody w Łodzi. W trakcie kilkunastoletniej kadencji, w efekcie owocnej współpracy z Okręgowym Zarządem Lasów Państwowych w Łodzi i wojewódzkimi konserwatorami przyrody, doprowadził do utworzenia ponad 20 rezerwatów przyrody. Są wśród nich niezwykle cenne przyrodniczo i powszechnie znane obiekty, w których chronione są: unikalne na niżu źródła krasowe (Niebieskie Źródła), źródła rzeki Wolbórki w bagijnym lesie olszowym, naturalne stanowiska jodły (Lubiaszów, Kobile Wielkie), buka, jodły i jawora (Wiączyń, Gałków, Nowa Wieś), cisa (Jasień), lipy szerokolistnej (Dębowiec), lipy drobnolistnej (Meszczce), modrzewia polskiego (Trębaczew), jałowca (Ciosny) i inne.

Imię Profesora Jakuba Mowszowicza nosi jeden z większych i piękniejszych rezerwatów – Dąbrowa Grotnicka. W uzasadnieniu nazwy rezerwatu napisało: „Utworzenie rezerwatu im. Profesora J. Mowszowicza będzie wyrazem hołdu złożonego Uczonemu, który swoje siły twórcze poświęcił badaniom i ochronie szaty roślinnej Ziemi Łódzkiej. Lasy okolic Grotnik były celem pierwszych wycieczek botanicznych Profesora po jego przybyciu z Wilna do Łodzi”.

Dwadzieścia lat temu – 18 grudnia 1983 r. – w Łodzi zmarł Prof. dr hab. Jakub Mowszowicz pozostawiając nam imponujące dziedzictwo naukowe: duchową, wciąż żywą inspirację do twórczej pracy; liczny zastęp uczniów (w tym kilku profesorów, 14 doktorów i 258 wypromowanych magistrów); około 800 publikacji oraz liczne, za Jego przyczyną utworzone, rezerваты przyrody.

Profesor Jakub Mowszowicz pochowany jest w Łodzi – na Dołach, w Alei Zasłużonych na Cmentarzu Komunalnym, w niewielkiej odległości od budynków macierzystego Wydziału Biologii i Ochrony Środowiska, gdzie reprezentacyjna aula nosi Jego imię, i gdzie kolejne pokolenia studentów uczą się z Jego podręczników i przewodników do oznaczania roślin.

NA JUBILEUSZ 50 LAT ISTNIENIA INSTYTUTU BOTANIKI IM. WŁADYSŁAWA SZAFERA POLSKIEJ AKADEMII NAUK¹

On the 50th anniversary of foundation of the
Władysław Szafer Institute of Botany of the Polish
Academy of Sciences

Instytut Botaniki, a właściwie – jak jest w dokumencie – Zakład Botaniki PAN powołany został „...na podstawie uchwały Sekretariatu Naukowego Prezydium PAN Nr 3/O/53 z dnia 5 X 1953 r.” Minęło właśnie 50 lat od tego faktu. Czas na jubileusz!

„Schemat organizacyjny ZB PAN przedstawiony został Wydziałowi II PAN pismem L.dz. 360/54 z dnia 13 V 1954 r.” Tak napisano w pierwszym „Sprawozdaniu z działalności Zakładu Botaniki PAN w Krakowie w r. 1954.” Zakład tworzyły wtedy trzy pracownie:

1. Pracownia Flory Polskiej (kierownik prof. Bogumił Pawłowski):
 - A. Dział Roślin Naczyniowych (kierownik prof. Bogumił Pawłowski);
 - B. Dział Bryologiczny (kierownik prof. Bronisław Szafran);
 - C. Dział Algologiczny (kierownik doc. Karol Starmach);
2. Pracownia Zmienności i Ewolucji Historycznej Roślin (kierownik prof. Janina Jentys-Szaferowa);
3. Pracownia Paleobotaniczna (kierownik prof. Władysław Szafer):
 - A. Dział Flor Trzecziorzędowych;
 - B. Dział Flor Plejstocenijskich;
 - C. Dział Flor Holocenijskich;
 - D. Dział Anatomii Drewna; ponadto
4. Biblioteka (kierownik prof. Jadwiga Dyakowska);
5. Muzeum Paleobotaniczne;
6. Biuro.

Na etatach (całych lub na połowie) w Zakładzie pracowało 22 pracowników naukowych i 7 pracowników obsługi. Większość pracowników była równocześnie zatrudniona w Instytucie Botanicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Poza wymienionymi samodzielnymi pracownikami naukowymi pracowali wtedy: docent Karol Erlich; doktorzy: Stanisława Pawłowska, Jan Kornaś, Irena Kućowa, Andrzej Środoń, Maria Środoniowa; magiŝtrowie: Tadeusz Tacik, Wanda Zajăcówna, Kazimierz Zarzycki, Zofia Waćławska, Mieczysław Wąs, Cecylia Szklarczykówna (później Gazdowa),

Maria Białobrzeska, Janina Truchanowicz, Maria Koperowa, Kazimiera Mamakowa i Maria Reymanówna; jeden wówczas aspirant mgr Adam Jasiewicz; magiŝtranci: Teresa Mrozińska, Kazimierz Wasylić, Krystyna Pstrokońska (później Wasylićowa), Leon Stuchlić; oraz na pracach zleconych: Elżbieta Pancerówna. (później Kotejowa), Krystyna Chronowska (potem Grodziska), Marian Kuc i mgr Jerzy Staszkieiewicz.

Byłam cztery lata po doktoracie i rok przed habilitacją, gdy 1 marca 1954 roku zostałam zatrudniona w Zakładzie Botaniki PAN. Dział Algologiczny nie mieścił się w małym wówczas – a potem wielokrotnie przebudowywanym i rozbudowywanym – uniwersyteckim budynku przy ulicy Lubicz 46, tylko zajmował dwa pokoje (bez ścian) na drugim piętrze przy ulicy Sławkowskiej 17, w zielniku przejętym przez Zakład po Muzeum Fizjograficznym Polskiej Akademii Umiejętności. Ze ścian nie mogliśmy korzystać, bo były zajęte przez masywne szafy z zielnikami i zbiorem nasion.

Sprawy administracyjne załatwiał się głównie przez telefon ze sprawnie działającą, sympatyczną i przystojną kierowniczką biura, panią Z. Hamerską. Bardzo dobre wspomnienie zostawił po sobie też inny dyrektor administracyjny, mgr Kazimierz Mańkowski. Zawsze pogodny, uśmiechnięty, wpadał na Sławkowską raz na tydzień z pytaniem: „czy wam czegoś nie trzeba?” To on wybudował w 1966 roku w niewiarygodnie szybkim – jak na tamte czasy – „trybie awaryjnym” pięciopiętrową oficynę na zapleczu uniwersyteckiego budynku. W ten sposób rozładował niebywałą ciasnotę w pracowniach i przyjął pod wspólny dach fykologię i zielnik ze Sławkowskiej, i jeszcze gościnnie, „tymczasowo” – bo na 37 lat – część Instytutu Ochrony Przyrody PAN.

Cotygodniowe czwartkowe posiedzenia Krakowskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Botanicznego, odbywające się tradycyjnie przy ulicy Lubicz 46, gromadziły o godzinie 6.15 po południu wszystkich botaników krakowskich, niezależnie od miejsca pracy. Studentom zaliczano obecność na posiedzeniu jako seminarium. Znało się seniorów i młodszych botaników z Wydziału Filozoficznego, czy potem Wydziału Biologii i Nauk o Ziemi UJ, z rolnictwa czy medycyny. Upowszechnienie telewizji spowodowało przesunięcie godziny rozpoczęcia posiedzeń o kwadrans wcześniej, ze względu na rozpoczynającą się w telewizji sensacyjną „Kobrę”. Obecnie telewizja konkuruje z posiedzeniami znacznie silniej.

Przy rozmaitych okazjach profesor W. Szafer, organizator i dyrektor późniejszego Instytutu, opowiadał o swoim ukochanym profesorze i mistrzu Marianie Raciborskim, czasem wspominał o jego nauczycielu

¹ Wspomnienie wygłoszone na spotkaniu pracowników IB PAN 25 listopada 2003.

profesorze Józefie Rostańskim. To była szkoła botaniczna w wielkim stylu! Jej przedłużeniem jest zarówno Instytut Botaniki UJ jak i Instytut Botaniki PAN.

Ja, jako uczennica profesora Karola Starmacha, pamiętając o jego mistrzu, którym był profesor Kazimierz Rouppert, czuję się przynależna do drugiej, równie dobrej krakowskiej szkoły botanicznej, tej zainicjowanej przez Edwarda Janczewskiego.

Profesor Janczewski, kolega i przyjaciel Rostańskiego, był pod koniec dziewiętnastego wieku, w roku 1875, organizatorem i kierownikiem drugiego botanicznego zakładu na Wydziale Filozoficznym UJ. Był to pierwotnie Zakład Anatomii i Fizjologii Roślin, który początkowo też mieścił się przy Ogrodzie Botanicznym przy ulicy Kopernika 27. Zakład ten nastawił Janczewski na szeroko pojętą problematykę botaniczną z uwzględnieniem praktycznych zagadnień związanych z rolnictwem i ogrodnictwem. Uczeń Janczewskiego – a też i Raciborskiego – Kazimierz Rouppert, sam bardzo dobry mikolog i botanik o wszechstronnych zainteresowaniach naukowych podbudowywanych gruntownymi studiami, oraz społecznik, kontynuował założenia Janczewskiego. Korzystając z powołania na Uniwersytecie nowego wydziału, Wydziału Rolniczego, przeniósł w 1923 roku wszystkie pracownie do nowo wybudowanego budynku przy alei Mickiewicza 21, już jako Zakład Botaniczny imienia Janczewskiego. Warto przypomnieć choćby listę wykształconych przez niego – nie żyjących już – profesorów, przedtem pracowników jego zakładu:

1. Franciszek Górski – twórca zakładów fizjologii roślin UJ oraz PAN;

2. Bolesława Kawecka-Starmachowa – specjalistka od grzybów pasożytniczych na roślinach naczyniowych;

3. Zbigniew Kawecki – specjalista od czerwców pasożytniczych na roślinach naczyniowych;

4. Anatol Listowski – fizjolog roślin, dyrektor Instytutu Uprawy, Nawożenia i Gleboznawstwa i kierownik zakładu Fizjologii Roślin IUNG;

5. Kazimierz Miczyński – kierownik Zakładu Hodowli Roślin i Doświadczalnictwa WSR w Krakowie;

6. Marian Nowiński – kierownik Katedry Botaniki na rolnictwie w Poznaniu;

7. Jan Paluch – mikrobiolog, kierownik Zakładu Badań Wodociągowych i Kanalizacyjnych Politechniki Śląskiej w Gliwicach;

8. Kazimierz Piech – organizator i kierownik Katedry Anatomii i Cytologii Roślin UJ (też paleobotanik);

9. Edward Ralski – botanik w Uniwersytecie M. Kopernika w Toruniu;

10. Eugeniusz Ralski – botanik na rolnictwie we Wrocławiu;

11. Karol Starmach – fykolog, hydrobiolog i ichnolog – organizator Zakładu Fykologii w IB PAN oraz Zakładu Biologii Wód PAN i twórca Katedry Hydrobiologii na UJ;

12. Wanda Zabłocka – fitopatolog, organizatorka Zakładu Mikologii UMK w Toruniu;

13. Jan Zabłocki – botanik i paleobotanik, twórca Katedry Botaniki Ogólnej UMK w Toruniu;

14. Stefan Ziobrowski – kierownik Katedry Ogrodnictwa AR w Krakowie.

Wybuch II wojny światowej zmusił Roupperta, działacza antyhitlerowskiego, do wyjazdu z Polski. Od powrotu do kraju po wojnie powstrzymała go wiadomość o aresztowaniu K. Starmacha jako politycznego działacza Polskiego Stronnictwa Ludowego. Uczniowie Roupperta rozjechali się po Polsce i utworzyli nowe placówki naukowe, a nowe kierownictwo zmieniło zupełnie profil problematyki Zakładu Botaniki im. Janczewskiego.

Za profesora Szafera w Instytucie Botaniki panowała atmosfera raczej patriarchalna. Jednak i wtedy były przypadki mniej oficjalnych zachowań. Tradycyjnie co roku organizowano kilkudniowe wspólne wyjazdy w rozmaite części Polski, np. w Góry Świętokrzyskie, Góry Pieprzowe, na Wyżynę Krakowsko-Częstochowską, czy na Zamojszczyznę. Z zakresu każdej specjalności obowiązkowo trzeba było przygotować referat wygłaszany na trasie na temat interesujących obiektów i stopnia zbadania wizytowanego terenu. Adam Jasiewicz, już jako dyrektor, dodał do tego wspólne jesienne zbieranie grzybów (jadalnych i ciekawych niejadalnych) połączone z wieczornym ogniskiem i pieczeniem kiełbasy. Profesor Szafer brał też zawsze udział w imprezach karnawałowych organizowanych co roku; nieraz długo w noc grając w brydża towarzyszył tańczącym.

Ponieważ los zdarzył, że przyszedł do pracowni naukowej zaraz po maturze (było to z początkiem wojny, w 1940 roku), przez szereg lat byłam w niej najmłodszą zatrudnioną osobą. Nadziwić się nie mogę, że teraz jestem chyba najstarszym seniorem w Instytucie i że jest mi trudno nie tylko ruszać w teren, ale i chodzić po schodach. Cieszy mnie jednak, że mam dobrych następców, i że oprócz ludzi, z którymi przez szereg lat pracowałam, widzę tu wiele młodych, zapaleńców, którzy nie bacząc na to, że nie zrobi się tu majątku, mają nadzieję, że będą tutaj mogli robić to co lubią.

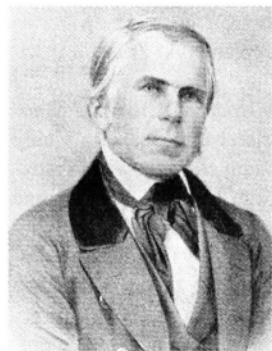
Życzę więc wszystkim powodzenia w przewyżnianiu codziennych i corocznych trudności i w osiągnięciu zamierzonego celu.

Jadwiga SIEMIŃSKA

PRO MEMORIA

• **245-lecie urodzin Franciszka Scheidta (2 IV 1759–VIII 1807)**, botanika, chemika, ur. w Krakowie, zm. w Krzemieńcu profesora katedry chemii i historii naturalnej Krakowskiej Szkoły Głównej (obecnie Uniwersytetu Jagiellońskiego), nauczyciela historii naturalnej Liceum Krzemienieckiego, dyrektora ogrodów botanicznych w Krakowie i Krzemieńcu, zasłużonego dla rozwoju tych instytucji, autora m.in. zaginionej w rękopisie rozprawy *O botanice, jej pozdiale i użytku w ekonomii i agrykulturze* (1792); jego 10-tomowy zielnik znajduje się w Bibliotece Muzeum Narodowego w Wiedniu.

• **205-lecie urodzin Wojciecha Jastrzębowskiego (19 IV 1799–30 XII 1882)**, przyrodnika, ur. w Gierwatach na ziemi Ciechanowskiej, zm. w Warszawie, profesora

Instytutu Agronomicznego w Marymoncie pod Warszawą, gdzie założył Ogród Botaniczny, popularyzatora wiedzy botanicznej i rolniczej, autora m.in. *Klucza do układu przyrodzonego roślin* [...] (1856);

podczas licznych wędrowek po kraju zebrał bogaty materiał zielnikowy, wykorzystany w pracy J. Rostafińskiego *Florae Polonicae Prodrromus* (1872) (zob. Wiad. Bot. 41(1) (1997): 65–69).

• **185-lecie urodzin Józefa Bergera (1819–11 XII 1884)**, drukarza, wydawcy, botanika amatora, ur. w Krakowie, zm. w Warszawie, właściciela m.in. drukarni „Gazety Codziennej” w Warszawie, autora książki *Rodzina kaktusów opisana i w systematycznym porządku przedstawiona* [...] (1882).

• **180-lecie urodzin Wincentego Jabłońskiego (21 I 1824–5 IX 1895)**, botanika, entomologa, ur. w Czerwonej Woli w dawnym pow. przeworskim, zm. w Krakowie, nauczyciela szkół w Krakowie, autora m.in. pracy *Roślinność okolic Leżajska* (1867).

• **150-lecie urodzin, 90-lecie śmierci Modesta Maryańskiego (15 VI 1854–16 XI 1914)**, pseudonim Mary Ansky, ur. w Trzemesznie, zm. w Gnieźnie, kolekcjonera przyrodniczego, górnika, podróżnika, współzałożyciela i właściciela kopalń w Kalifornii i Australii; zbieracza m.in. roślin, autora książki *Z kresów Ameryki Północnej* (1891, 1899), w której opisał florę i faunę okręgu Okanogan w stanie Washington USA.

• **85-lecie śmierci Stefana Jentysa (21 VI 1860–17 IV 1919)**, fizjologa roślin, chemika rolnego, ur. w

Warszawie, zm. w Krakowie, profesora rolnictwa Wyższej Szkoły Rolniczej w Dublinach oraz w Uniwersytecie Jagiellońskim, autora prac z zakresu fizjologii roślin, chemii rolnej, rolnictwa, m.in. *O śród-robinowym oddychaniu roślin* (1883), popularyzatora pro-

blematyki naukowego rolnictwa (portr. zob. Wiad. Bot. 46(1/2)(2002): 57).

• **45-lecie śmierci Krystyny Smoleń (25 X 1921–31 III 1959)**, farmaceutki, ur. w Chrzanowie, zm. w Krakowie, starszego asystenta w Zakładzie Botaniki Farmaceutycznej Akademii Medycznej w Krakowie, współorganizatorki pracowni fitochemicznej, autorki dwóch publikacji zawierających wyniki badań morfologicznych i anatomicznych i fitochemicznych rodzaju *Marrubium* (1956, 1960).

• **35-lecie śmierci Heleny Szafran (21 X 1888–17 II 1969)**, botanika, ur., zm. w Poznaniu, nauczycielki, adiunkta Zakładu Ochrony Przyrody Uniwersytetu Poznańskiego, działaczki społecznej m.in. Ligi Ochrony Przyrody, autorki ok. 100 publikacji z zakresu florystyki, ochrony przyrody, historii botaniki, dydaktyki, m.in. *Szlakiem Mickiewicza po lasach i parkach Wielkopolski* (1955).

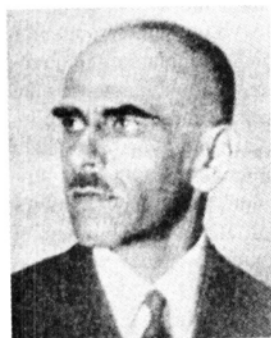
• **35-lecie śmierci Jerzego Wojciecha Szulcowskiego (22 IV 1879–13 III 1969)**, przyrodnika, etnografa, ur. w Cieńsku w dawnym woj. bydgoskim, zm. w Kościanie, kierownika działu przyrodniczego i prehistorycznego w Muzeum Wielkopolskim, pracownika Ogrodu Botanicznego w Poznaniu, autora ponad 150 publikacji z zakresu entomologii, botaniki i etnografii dotyczących obszaru Wielkopolski, m.in. *Przybysze i przybłędy w roślinności Poznania* (1930), *Śluzowce Wielkopolskiego Parku Narodowego* (1951).

• **20-lecie śmierci Henryka Błaszczyka (14 XII 1911–5 II 1984)**, botanika, długoletniego asystenta naukowo-technicznego Ogrodu Botanicznego UJ, ur. w Częstochowie, zm. w Krakowie, autora kilkunastu publikacji naukowych z zakresu florystyki, systematyki, paleobotaniki, m.in. *Flora powiatu włoszczońskiego* (1959), *Połodowcowa historia lasów nad górą Wartą* (1965), opracowania rodziny *Solanaceae* do *Flory polskiej* (t. 10, 1963), a także kilkadzie-

Alicja ZEMANEK

• 50-lecie śmierci Michała Korczewskiego (16 IX 1889–28 VII 1954), botanika, fizjologa roślin, ur. w

Krakowie, zm. w Warszawie, profesora, założyciela i wieloletniego kierownika Katedry Fizjologii Roślin Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego, członka Polskiego Towarzystwa Botanicznego, Warszawskiego Towarzystwa Naukowego, członka – korespondenta Pol-

skiej Akademii Umiejętności oraz wielu zagranicznych towarzystw naukowych (British Biochemical Society, American Society of Plant Physiologists, Société de Chimie Biologique i in.).

Jako jeden z pierwszych naukowców badał w Uniwersytecie Jagiellońskim enzymy i wydzieliny z grzybnia *Aspergillus niger*, w późniejszym okresie zidentyfikowane jako antybiotyki (praca habilitacyjna „Studia nad tzw. oksydazą jodkową”, 1922). Wyniki te miały duży wpływ na wykrycie w latach 40. przez angielskich naukowców notatyny. W następnym okresie prowadził z Franciszkiem Majewskim badania dotyczące mechanizmu pobierania oraz funkcji makroelementów, głównie potasu i fosforu. Przed samą wojną prof. Korczewski miał już na ukończeniu, (w maszynopisie) podręcznik fizjologii roślin. Niestety z całego maszynopisu pozostały „dla potomności” zaledwie pojedyncze strony i niedopalone, zniszczone kartki, wydobyte spod gruzów domu.

Bezpośrednio po wojnie brak aparatury badawczej i niedostateczne zaplecze finansowe zmusiły prof. Korczewskiego do ograniczenia badań eksperymentalnych. Główną uwagę skupił wówczas na opracowywaniu opisu matematycznego krzywej wzrostu

roślin. Wiele czasu poświęcał dydaktyce, prowadząc piękne wykłady z fizjologii roślin z podstawami biochemii, w mistrzowski sposób ilustrujące najnowsze osiągnięcia nauki światowej. Przekazywał studentom przemysłaną, rzetelną wiedzę, zawsze służącą wiernej prawdzie naukowej. Ponadto pisał liczne artykuły popularnonaukowe i opracowania książkowe (np.: *Mikroskop elektronowy i jego zastosowanie w biologii*, 1949; *Na pograniczu życia i materii nieożywionej*, 1950). Wygłaszał liczne referaty i audycje radiowe, popularyzujące fizjologię roślin.

Zofia STARCK

SPRAWOZDANIA ZE SPOTKAŃ NAUKOWYCH SCIENTIFIC MEETING REPORTS

KRAJOWA KONFERENCJA
PALEOBOTANICZNA „150 LAT
PALEOBOTANIKI WE WROCŁAWIU”
(WROCŁAW, 27–28 CZERWCA 2003)

Palaeobotanical Conference „150 years
of palaeobotanical investigations in Wrocław”
(Wrocław, Poland, June 27–28, 2003)

Krajowa konferencja paleobotaniczna zorganizowana przez Zakład Paleobotaniki Instytutu Nauk Geologicznych Uniwersytetu Wrocławskiego i Sekcję Paleobotaniczną Polskiego Towarzystwa Botanicznego odbyła się we Wrocławiu, w dniach 27 i 28 czerwca 2003 r. Pracami Komitetu Organizacyjnego kierowała prof. dr hab. Anna Sadowska, przewodnicząca Sekcji Paleobotanicznej PTB i kierownik Zakładu Paleobotaniki Instytutu Nauk Geologicznych Uniwersytetu Wrocławskiego. W spotkaniu uczestniczyło 30 osób z kilku ośrodków badawczych w Polsce (Kraków, Lublin, Poznań, Sosnowiec, Warszawa, Wrocław). Zgłoszono 15 referatów i 6 posterów. Pierwszy dzień konferencji poświęcony był ponad 150-letniej historii badań paleobotanicznych ośrodka wrocławskiego. Paleobotanika wrocławska jest związana przede wszystkim z nazwiskiem wybitnego niemieckiego uczonego działającego we Wrocławiu, wieloletniego dyrektora Ogrodu Botanicznego – profesora Heinricha R. Goeperta (1800–1884). Dzieje jego życia i dokonania, jako wybitnego uczonego, badacza i popularyzatora nauk przyrodniczych, przedstawiła dr M. Mularczyk z Uniwersytetu Wrocławskiego. Prof. E. Zastawniak (Instytut Botaniki PAN w Krakowie) omówiła bogaty dorobek H. R. Goep-